

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па педагагічнай адукацыі

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь

_____ І.А.Старавойтава

Рэгістрацыйны №ТД _____ /тып.

**ФАНЕТЫКА, ФАНАЛОГІЯ, АРФАЭПІЯ, ГРАФІКА, АРФАГРАФІЯ
(МОДУЛЬ “СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА 1”)**

**Тыпавая вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасцей:**

1-02 03 01 Беларуская мова і літаратура

1-02 03 03 Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (англійская)

УЗГОДНЕНА

Старшыня вучэбна-метадычнага
аб'яднання па педагагічнай
адукацыі

_____ А.І.Жук

УЗГОДНЕНА

Начальнік Галоўнага
ўпраўлення прафесійнай
адукацыі Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь

_____ С.А.Каспяровіч

УЗГОДНЕНА

Начальнік Галоўнага ўпраўлення
агульнай сярэдняй, дашкольнай
і спецыяльнай адукацыі
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь

_____ М.С.Кіндзірэнка

УЗГОДНЕНА

Прарэктар па навукова-
метадычнай рабоце Дзяржаўнай
установы адукацыі
“Рэспубліканскі інстытут
вышэйшай школы”

_____ І.У.Цітовіч

Эксперт-нормакантралёр

СКЛАДАЛЬНІКІ:

В.В.Урбан, дацэнт кафедры мовазнаўства і лінгвадыдактыкі філалагічнага факультэта ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, кандыдат філалагічных навук;

Н.А.Радзіваноўская, дацэнт кафедры мовазнаўства і лінгвадыдактыкі філалагічнага факультэта ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, кандыдат філалагічных навук, дацэнт;

Н.П.Лобань, дацэнт кафедры мовазнаўства і лінгвадыдактыкі філалагічнага факультэта ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, кандыдат філалагічных навук, дацэнт;

Т.Я.Старасценка, дацэнт кафедры мовазнаўства і лінгвадыдактыкі філалагічнага факультэта ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, кандыдат філалагічных навук, дацэнт.

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Кафедра беларускага мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (пракакол № 9 ад 29 красавіка 2021 г.);

У.І.Куліковіч, загадчык кафедры рэдакцыйна-выдавецкіх тэхналогій установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт”, кандыдат філалагічных навук, дацэнт;

Кафедра беларускай і рускай філалогіі ўстановы адукацыі “Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя І.П.Шамякіна” (пракакол № 16 ад 14 чэрвеня 2021 г.).

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ў ЯКАСЦІ ТЫПАВОЙ:

Кафедрай мовазнаўства і лінгвадыдактыкі філалагічнага факультэта ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”(пракакол № 11 ад 20 мая 2021 г.);

Навукова-метадычным саветам установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” (пракакол № 6 ад 26 мая 2021 г.);

Навукова-метадычным саветам па гуманітарнай адукацыі вучэбна-метадычнага аб’яднання па педагагічнай адукацыі (пракакол № 5 ад 27 мая 2021 г.).

Адказны за рэдакцыю: Д.В.Дзятко

Адказны за выпуск: Д.В.Дзятко

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Тыпавая вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне “Фанетыка, фаналогія, арфаэпія, графіка, арфаграфія” прызначана для студэнтаў, што навучаюцца па спецыяльнасцях 1-02 03 01 “Беларуская мова і літаратура”, 1-02 03 03 “Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (англійская)”.

Вучэбная дысцыпліна “Фанетыка, фаналогія, арфаэпія, графіка, арфаграфія” адносіцца да цыкла вучэбных дысцыплін дзяржаўнага кампанента, вывучаецца ў складзе модуля “Сучасная беларуская літаратурная мова-1”, у якім раскрываюцца асноўныя заканамернасці сінхроннага развіцця сучаснай беларускай літаратурнай мовы і які выконвае асноўную ролю ў падрыхтоўцы спецыялістаў-філолагаў. Гэтым вызначаюцца мэты і задачы курса.

Асноўная мэта выкладання дысцыпліны – развіць і ўдасканаліць філалагічнае мысленне студэнтаў; сфарміраваць устаноўкі на практычнае прымяненне атрыманых студэнтамі ведаў у іх будучай прафесійнай дзейнасці; падрыхтаваць высокакваліфікаваных спецыялістаў для выкладання беларускай мовы ў навучальных установах рознага тыпу.

Задачи вывучэння дысцыпліны:

- даць грунтоўныя веды аб разнастайных моўных з’явах;
- выпрацаваць навуковыя погляды на фанетычную, фаналагічную, арфаэпічную, графічную і арфаграфічную сістэмы сучаснай беларускай літаратурнай мовы;
- удасканаліць навыкі беларускага вуснага і пісьмовага маўлення;
- выпрацаваць грунтоўныя ўменні і навыкі самастойнага лінгвістычнага аналізу моўных адзінак, з’яў і фактаў.

Пры вывучэнні дысцыпліны “Фанетыка, фаналогія, арфаэпія, графіка, арфаграфія” прадугледжваецца пераемнасць і сувязь яе з іншымі лінгвістычнымі дысцыплінамі (“Беларускае мовазнаўства”, “Гісторыя беларускай мовы”, “Беларуская дыялекталогія”), а таксама са школьным курсам беларускай мовы.

У выніку вывучэння дысцыпліны студэнт павінен:

ведаць:

- сістэму сучаснай беларускай мовы на фанетычным, фаналагічным, арфаэпічным, графічным і арфаграфічным узроўнях;
- лінгвістычную тэрміналогію;
- навуковую і даведачную літаратуру па дадзеных раздзелах сучаснай беларускай літаратурнай мовы;
- літаратурныя нормы (фанетычныя, акцэнтацыйныя, арфаэпічныя і арфаграфічныя) сучаснай беларускай літаратурнай мовы;
- прынцыпы і правілы беларускай арфаграфіі;

умець:

- адбіраць, сістэматызаваць і правільна кваліфікаваць моўныя факты;
- праводзіць лінгвістычныя назіранні, рабіць абагульненні і вывады;

- выконваць фанетычны, графічны і арфаграфічны аналіз слоў;
- заўважаць і выпраўляць арфаэпічныя, акцэнтацыйныя і арфаграфічныя памылкі;

валодаць:

- фанетычнымі, акцэнтацыйнымі, арфаэпічнымі і арфаграфічнымі літаратурнымі нормамі сучаснай беларускай літаратурнай мовы;
- асновамі культуры беларускага маўлення, якое ажыццяўляецца ў вуснай і пісьмовай формах;
- навыкамі лінгвістычнага моўнага разбору на фанетычным, графічным і арфаграфічным узроўнях моўнай сістэмы;
- навыкамі маўленча-камунікатыўнай дзейнасці;
- правапісам сучаснай беларускай літаратурнай мовы.

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Фанетыка, фаналогія, арфаэпія, графіка, арфаграфія” павінна забяспечыць фарміраванне ў студэнтаў **базавай прафесійнай кампетэнцыі**: аналізаваць моўныя факты з пункту гледжання іх зместу, формы і маўленчай інтэнцыі, улічваючы спецыфіку і заканамернасці функцыянавання адзінак розных моўных узроўняў (фанемнага, марфемнага, лексічнага).

У рамках адукацыйнага працэсу па дадзенай вучэбнай дысцыпліне студэнт павінен набыць не толькі тэарэтычныя і практычныя веды, уменні і навыкі па спецыяльнасці, але і развіць свой каштоўнасна-асобасны патэнцыял, сфарміраваць якасці патрыёта і грамадзяніна, гатовага да актыўнага ўдзелу ў эканамічным, вытворчым, сацыяльна-культурным і грамадскім жыцці краіны, выхаваць любоў і павагу да роднага слова, духоўнай і інтэлектуальнай спадчыны беларускага народа, пачуццё нацыянальнай самапавагі і самаідэнтыфікацыі.

У аснову структуравання зместу вучэбнага матэрыялу курса пакладзены прынцып тэматычнага падыходу, які прадугледжвае падзел вучэбнага матэрыялу на адносна самастойныя раздзелы (тэмы). Па кожнай вучэбнай тэме ў адпаведнасці з яе мэтамі і задачамі па фарміраванні і развіцці ў студэнтаў канкрэтных кампетэнцый выкладчык (кафедра) праектуе і рэалізуе канкрэтныя педагагічныя тэхналогіі.

Вывучэнне дысцыпліны “Фанетыка, фаналогія, арфаэпія, графіка, арфаграфія” разлічана на 100 вучэбных гадзін, з якіх 56 – аўдыторныя (28 гадзін лекцыйных і 28 гадзін практычных заняткаў), а 44 гадзіны адводзяцца на самастойную працу студэнтаў.

Рэкамендаваная форма атэстацыі – **залік**.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№ ТЭМЫ	Назва раздзела, тэмы	Усяго аўдыторных гадзін	у тым ліку	
			лекцыі	практы- чныя
1.	Уводзіны	6	2	4
2.	Фанетыка	24	14	10
2.1.	Прадмет і задачы фанетыкі. Асноўныя фанетычныя адзінкі.	2	2	
2.2.	Артыкуляцыйная характарыстыка гукаў. Галосныя і зычныя гукі.	4	2	2
2.3.	Змены гукаў у моўнай плыні.	6	4	2
2.4.	Склад як фанетычная адзінка.	2	2	
2.5.	Акцэнталогія як раздзел мовазнаўства. Націск.	2	2	
2.6.	Фанетычная транскрыпцыя.	4		4
2.7.	Фанетычны аналіз.	4	2	2
3.	Фаналогія	6	2	4
3.1.	Фаналогія як раздзел мовазнаўства.	2	2	
3.2.	Сістэма зычных і галосных фанем у беларускай мове.	4		4
4.	Арфаэпія	4	2	2
4.1.	Арфаэпія як раздзел мовазнаўства. Арфаэпічныя нормы сучаснай беларускай літаратурнай мовы.	2	2	
4.2.	Вымаўленне галосных, зычных і спалучэнняў зычных.	2		2
5.	Графіка	6	4	2
5.1.	Графіка як раздзел мовазнаўства.	2	2	
5.2.	Беларускі алфавіт. Суадносіны літар і гукаў.	4	2	2
6.	Арфаграфія	10	4	6
6.1.	Арфаграфія як раздзел мовазнаўства.	2	2	
6.2.	З гісторыі беларускай арфаграфіі. Станаўленне сучаснай беларускай	2	2	
6.3.	арфаграфічнай сістэмы.	4		4
6.4.	Асноўныя правілы беларускай арфаграфіі. Арфаграфічны аналіз.	2		2
Усяго		56	28	28

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

1. УВОДЗІНЫ

1. Сучасная беларуская літаратурная мова як аб'ект вывучэння. Раздзелы курса “Сучасная беларуская літаратурная мова”. Мэты і задачы вучэбнай дысцыпліны “Фанетыка, фаналогія, арфаэпія, графіка, арфаграфія”, яе сувязь з іншымі лінгвістычнымі дысцыплінамі.

Беларуская мова – нацыянальная мова беларускага народа. Роля беларускай мовы ў развіцці нацыянальнай культуры. Беларуская мова сярод славянскіх моў, яе адметнасць.

Беларуская нацыянальная мова. Літаратурная мова як форма нацыянальнай мовы, яе прыметы і асаблівасці.

Нормы беларускай літаратурнай мовы (арфаэпічныя, арфаграфічныя, лексічныя, граматычныя, пунктуацыйныя, стылістычныя). Беларуская літаратурная мова і дыялекты беларускай мовы, іх узаемадзеянне.

Вядомыя беларускія мовазнаўцы, іх навуковая спадчына (І. І. Насовіч, Я. Ф. Карскі, Б. А. Тарашкевіч, М. В. Бірыла, Ф. М. Янкоўскі і інш.). Беларуская літаратурная мова на сучасным этапе.

Закон аб мовах у Рэспубліцы Беларусь.

2. ФАНЕТЫКА

2.1. Прадмет і задачы фанетыкі. Асноўныя фанетычныя адзінкі (гук, склад, фанетычнае слова, маўленчы такт (сінтагма), фраза). Паняцце гука, аспекты яго характарыстыкі (акустычны (фізічны), артыкуляцыйны, функцыянальны).

2.2. Артыкуляцыйная характарыстыка гукаў. Галосныя і зычныя гукі.

Галосныя гукі і іх класіфікацыя (паводле ўдзелу губ, паводле ступені і месца пад'ёму языка).

Зычныя гукі і іх класіфікацыя (паводле ўдзелу голасу і шуму, спосабу ўтварэння, месца ўтварэння, цвёрдасці і мяккасці).

Няпарныя зычныя (паводле глухасці – звонкасці, цвёрдасці – мяккасці). Гукі [в], [ў] і іх месца ў сістэме зычных.

2.3. Змены гукаў у моўнай плыні. Пазіцыйныя змены зычных (асіміляцыя, дысіміляцыя, сцяжэнне гукаў, дзеканне і цеканне [д] – [z'], [т] – [ц'], аглушэнне зычных у канцы слова, узнікненне прыстаўных гукаў і інш.). Пазіцыйныя змены галосных. Аканне (пасля цвёрдых і мяккіх фанем) у беларускай мове.

Чаргаванні гукаў. Пазіцыйныя і гістарычныя чаргаванні галосных. Пазіцыйныя чаргаванні зычных (чаргаванні звонкіх і глухіх, цвёрдых і мяккіх, свісцячых і шыпячых). Гістарычныя чаргаванні зычных, іх тлумачэнне.

2.4. Склад як фанетычная адзінка. Артыкуляцыйная (экспіраторная) і акустычная (санорная) тэорыі склада. Тыпы складоў у беларускай мове. Складападзел.

2.5. Акцэнталогія як раздзел мовазнаўства. Націск. Тыпы слоўнага націску: дынамічны (сілавы), колькасны (квантатыўны), музычны (танічны), змешаны. Месца націску ў слове (фіксаваны і свабодны націск, рухомы і нерухомы націск, асноўны і пабочны націск). Націск як сродак размежавання слоў і формаў слоў. Пазаслоўныя тыпы націску: тактавы, фразавы, лагічны націск.

Інтанацыя. Асаблівасці інтанацыі (мелодыка, інтэнсіўнасць, тэмбр, тэмп маўлення, паўзы). Функцыі інтанацыі (камунікацыйная, вылучальная, арганізуючая, эмацыянальная).

2.6. Фанетычная транскрыпцыя.

2.7. Фанетычны аналіз.

3. ФАНАЛОГІЯ

3.1. Фаналогія як раздзел мовазнаўства. Паняцце фанемы. Асноўныя функцыі фанем у мове: перцэптыўная і сігніфікатыўная. Дыферэнцыйныя (фаналагічна істотныя, сэнсаадрознівальныя) і інтэгральныя (тоесныя, агульныя) прыметы фанем. Моцная (незалежная) і слабая (залежная) пазіцыя фанемы. Вырыянт і варыяцыя фанемы. Фанемны рад. Паняцце гіперфанемы і нейтралізацыі фанемы.

3.2. Сістэма зычных і галосных фанем у беларускай мове.

4. АРФАЭПІЯ

4.1. Арфаэпія як раздзел мовазнаўства. Арфаэпічныя нормы сучаснай беларускай літаратурнай мовы.

4.2. Вымаўленне галосных, зычных і спалучэнняў зычных. Вымаўленне некаторых граматычных формаў.

Прычыны адхіленняў ад нормаў беларускага літаратурнага вымаўлення.

Даведнікі па беларускай арфаэпіі.

5. ГРАФІКА

5.1. Графіка як раздзел мовазнаўства. Сувязь графікі з фанетыкай і арфаграфіяй. Літарныя і нялітарныя (націск, апостраф, злучок, пунктуацыйныя знакі і інш.) графічныя сродкі.

5.2. Беларускі алфавіт. Суадносіны літар і гукаў. Абзначэнне мяккасці зычных. Перадача на пісьме гука [й].

Гукавы і складовы прынцыпы беларускай графікі. Адназначныя і двухзначныя літары. Ётавыя літары.

З гісторыі беларускай графікі. Тры графічныя сістэмы ў гісторыі беларускага пісьменства (кірылаўская, лацінская, арабская). Кірыліца – аснова беларускай графікі. Увядзенне грамадзянскага алфавіта (1708). Прыстасаванне кірыліцы для перадачы фанетычных рыс беларускай мовы (літары ў, і, ц, размежаванне літар е, ё, дыграфы дж, дз, апостраф і інш.). Выкарыстанне ў беларускім пісьменстве з канца XVII ст. лацінскай

графічнай сістэмы (лацінкі). Паралельнае выкарыстанне ў кнігадрукаванні XIX – пачатку XX ст. кірыліцы і лацінкі. Тэксты, напісаныя арабскім пісьмом. Кітабы.

Графічны аналіз.

6. АРФАГРАФІЯ

6.1. Арфаграфія як раздзел мовазнаўства. Сувязь арфаграфіі з фанетыкай і графікай. Асноўныя прынцыпы беларускай арфаграфіі. Арфаграма і апорнае напісанне.

Напісанні, заснаваныя на фанетычным прынцыпе правапісу.

Напісанні, заснаваныя на марфалагічным прынцыпе правапісу.

Традыцыйныя і дыферэнцыйныя напісанні ў беларускай мове.

6.2. 3 гісторыі беларускай арфаграфіі. Станаўленне сучаснай беларускай арфаграфічнай сістэмы. “Беларуская граматыка для школ” Б. Тарашкевіча (1918), яе роля ў замацаванні і ўсталяванні адзіных арфаграфічных і граматычных нормаў беларускай літаратурнай мовы. Змены і спрашчэнні беларускага правапісу ў 1933 г. Удакладненні і частковыя змены беларускага правапісу ў 1957 г. “Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі” (1959), іх значэнне ў далейшай нармалізацыі беларускага правапісу і пунктуацыі. “Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі” (2008).

6.3. Асноўныя правілы беларускай арфаграфіі. Напісанні слоў разам, праз злучок і асобна. Правілы ўжывання вялікай літары. Напісанне абрэвіятур. Правілы скарачэння слоў.

Арфаграфічныя слоўнікі і даведнікі.

6.4. Арфаграфічны аналіз.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА**ЛІТАРАТУРА****Асноўная літаратура**

1. Сучасная беларуская літаратурная мова [Электронны рэсурс] : вучэб.-метад. комплекс / склад.: С. С. Мароз [і інш.] // Репозиторий БГПУ. – Рэжым доступу: <https://elib.bspu.by/handle/doc/25631>. – Дата доступу: 15.05.2021.
2. Сучасная беларуская літаратурная мова : вучэб. дапам. / Д. В. Дзятко [і інш.] ; пад рэд. Д. В. Дзятко. – Мінск : Выш. шк., 2017. – 588 с.

Дадатковая літаратура

1. Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі [Электронны рэсурс] : Закон Рэсп. Беларусь, 23 ліп. 2008 г., № 420-3 : прыняты Палатай прадстаўнікоў 24 чэрв. 2008 г. : адобр. Саветам Рэспублікі 28 чэрв. 2008 г. // іlex : інформ. правая система / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовай інформ. Респ. Беларусь. – Мінск, 2021.
2. Кароткая граматыка беларускай мовы : у 2 ч. / навук. рэд. А. А. Лукашанец. – Мінск : Беларус. навука, 2007. – Ч. 1 : Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – 351 с.
3. Плотнікаў, Б. А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум / Б. А. Плотнікаў, Л. А. Антанюк. – Мінск : Інтэрпрэссэрвіс : Кн. дом, 2003. – 672 с.
4. Сучасная беларуская літаратурная мова. Лексікалогія. Фанетыка. Арфаграфія : вучэб. дапам. / М. Ц. Кавалёва [і інш.]. – 3-е выд. – Мінск : Выш. шк., 1993. – 206 с.
5. Сучасная беларуская літаратурная мова : практ. заняткі : вучэб. дапам. / Н. В. Гаўрош [і інш.]. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мінск : Выш. шк., 1995. – 287 с.
6. Сучасная беларуская літаратурная мова: тэсты для тэматычнага кантролю : вучэб. дапам. / аўт.-склад.: А. І. Калечыц [і інш.] ; пад рэд. П. А. Міхайлава. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2006. – 280 с.
7. Сучасная беларуская мова : вучэб. дапам. / В. У. Азарка [і інш.] ; пад рэд. А. С. Васілеўскай. – Мінск : Рэсп. ін-т праф. адукацыі, 2020. – 383 с.
8. Энцыклапедыя для школьнікаў і студэнтаў : у 12 т. / рэдкал.: У. У. Андрыевіч (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2017. – Т. 7 : Беларуская мова. – 495 с.

РЭКАМЕНДАВАНЫЯ МЕТАДЫ І ФОРМЫ НАВУЧАННЯ

Найбольш эфектыўнымі педагогічнымі метадыкамі і тэхналогіямі, што садзейнічаюць уключэнню студэнтаў у пошук і кіраванне ведамі, набыццю вопыту самастойнага вырашэння разнастайных задач, з’яўляюцца:

- тэхналогія вучэбна-даследчай дзейнасці;
- тэхналогія праблемна-модульнага навучання;
- праектныя тэхналогіі;
- камунікатыўныя тэхналогіі і інш.

Для кіравання вучэбным працэсам і арганізацыі кантрольна-ацэначнай дзейнасці педагогам рэкамендуецца выкарыстоўваць рэйтынжавыя, крэдытна-модульныя сістэмы ацэнкі вучэбнай і даследчай дзейнасці студэнтаў, вучэбна-метадычныя комплексы.

З мэтай фарміравання сучасных сацыяльна-асобасных і сацыяльна-прафесійных кампетэнцый выпускнікоў устаноў вышэйшай адукацыі ў практыку правядзення семінарскіх і практычных заняткаў мэтазгодна ўкараняць метадыкі актыўнага навучання і дыскусійныя формы.

ПЕРАЛІК РЭКАМЕНДАВАНЫХ СРОДКАЎ ДЫЯГНОСТЫКІ

Для атрымання аб’ектыўнай інфармацыі аб узроўні паспяховасці студэнтаў па вучэбнай дысцыпліне “Фанетыка, фаналогія, арфаэпія, графіка, арфаграфія” мэтазгодна сістэматычна выкарыстоўваць розныя віды кантролю, сярод якіх: апераджальны, бягучы, тэматычны, прамежкавы і выніковы. Кожны з відаў кантролю ўжываецца на пэўным этапе навучання і выконвае ў педагогічным працэсе адну з функцый: стымулюючую, навучальную, дыягнастычную, выхаваўчую і інш.

З мэтай выніковай дыягностыкі якасці засваення тэарэтычнага і практычнага матэрыялу студэнтаў па вучэбнай дысцыпліне “Фанетыка, фаналогія, арфаэпія, графіка, арфаграфія” вучэбным планам прадугледжана правядзенне кантрольных работ рознага віду. Пры падборы заданняў улічваецца аб’ём тэарэтычных звестак па пэўнай тэме, індывідуальны ўзровень падрыхтоўкі навучэнцаў і інш.

Апераджальная, бягучая і прамежкавая дыягностыка кампетэнцый па вучэбнай дысцыпліне “Фанетыка, фаналогія, арфаэпія, графіка, арфаграфія” можа мець розныя формы, сярод якіх:

- вусны кантроль: фронтальнае, індывідуальнае, ушчыльненае (камбінаванае) апытванне на лекцыях і практычных занятках, калёквіумы, вусныя залікі і экзамены;
- пісьмовы кантроль: тэрміналагічныя дыктанты, дыктанты з дадатковымі заданнямі, дыктанты для самакантролю, кантрольныя работы, пісьмовыя работы па аўдыторных (дамашніх) практыкаваннях, рэфераты, пісьмовыя залікі і экзамены;
- графічны кантроль: моўны разбор з дапамогай графічных сродкаў, графічны дыктант (запаўненне табліцы па пэўнай тэме);

- тэставы кантроль: выкананне тэставых заданняў адкрытага і закрытага тыпу.

Для дыягностыкі кампетэнцый, выяўлення вучэбных дасягненняў студэнтаў на прамежкавым і выніковым этапах рэкамендуецца выкарыстоўваць тэсты і тэставыя заданні, рознаўзроўневыя кантрольныя заданні. Рэкамендаваная выніковая форма кантролю – залік.

МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ ПА АРГАНІЗАЦЫІ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

Самастойная работа студэнтаў арганізуецца дэканатамі, кафедрамі, выкладчыкамі ўстаноў вышэйшай адукацыі ў адпаведнасці з Палажэннем аб самастойнай рабоце студэнтаў.

Віды заданняў для самастойнай работы, іх змест і характар могуць мець варыятыўны і дыферэнцыяваны характар, улічваюць спецыфіку матэрыялу, які выносіцца на самастойнае вивучэнне.

Сярод канкрэтных відаў самастойнай работы рэкамендуецца выкарыстоўваць наступныя:

а) самастойная работа па ўзоры (перанос вядомага спосабу ў аналагічную сітуацыю). Пазнаваўчая дзейнасць студэнтаў пры выкананні гэтых заданняў выяўляецца ў асэнсаванні, запамінанні і ўзнаўленні вучэбнага матэрыялу і прымяненні яго па ўзоры. Яе асноўная мэта – замацаванне ведаў, фарміраванне ўменняў і навыкаў;

б) рэканструктыўна-варыятыўная самастойная работа (перанос вядомага спосабу з некаторай мадыфікацыяй у незнаёмую сітуацыю). На гэтым узроўні студэнт прымяняе вядомы спосаб, адаптуючы яго да новай сітуацыі;

в) эўрыстычная самастойная работа (перанос вядомых спосабаў у нестандартную сітуацыю). Пры гэтым студэнт самастойна выбірае, якія рысы ён можа вылучыць, у якой паслядоўнасці іх падаць і на якія акцэнтаваць асаблівую ўвагу. Дзякуючы гэтаму, самастойная работа набывае даследчы характар.

Для правядзення кантролю самастойнай работы студэнтаў рэкамендуецца выкарыстоўваць наступныя формы і віды кантролю:

- праверка індывідуальных заданняў;
- семінарскія заняткі;
- калёквіумы;
- канферэнцыі;
- залікі па тэмах / раздзелах;
- тэсціраванне;
- кантрольныя работы;
- вусны і пісьмовы залік.

Для кантролю эфектыўнасці арганізацыі самастойнай работы студэнтаў можна праводзіць анкетаванне, падчас якога выяўляецца карыснасць тых ці іншых відаў і арганізацыйных формаў самастойных работ, правільнасць і

своечасовасць іх уключэння ў навучальны працэс, дастатковасць метадычнага забеспячэння, адпаведнасць запланаванага часу на іх выкананне і г. д.

Крытэрыямі адзнакі вынікаў самастойнай работы студэнта могуць з'яўляцца:

- узровень засваення студэнтам вучэбнага матэрыялу;
- уменне студэнта выкарыстоўваць тэарэтычныя веды пры выкананні практычных задач;
- абгрунтаванасць і выразнасць выкладу адказу;
- афармленне матэрыялу ў адпаведнасці з патрабаваннямі стандартаў;
- сфарміраваныя ўменні і навыкі ў адпаведнасці з мэтамі і задачамі вывучэння дысцыпліны.

Самастойная работа студэнтаў можа быць паспяховай толькі ў выпадку яе правільнай арганізацыі, неабходнага метадычнага суправаджэння, дзейснага кантролю, абавязковай сістэматызацыі, а пры неабходнасці і карэкцыі ведаў, атрыманых студэнтамі самастойна.

Важным змястоўным элементам самастойнай работы з'яўляецца работа студэнтаў над памылкамі, дапушчанымі пры выкананні запланаванай работы. Выкладчык толькі падкрэслівае словы і выразы, у якіх назіраецца памылковае напісанне ці ўжыванне, даючы студэнту магчымасць разабрацца з імі самастойна, г. зн. зрабіць гэтыя недахопы аб'ектамі свядомай мэтанакіраванай работы.